

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”**

ПРО ДЕЯКІ ФАХОВІ НАЗВИ В УКРАЇНСЬКІЙ ГЕОДЕЗИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

професор, д.ф.н. Ірина Кочан

доцент, к.т.н. Володимир Літинський

МІЖНАРОДНА НАУКОВО – ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «Сучасні досягнення геодезисної науки та виробництва» 25 – 27 квітня 2017, м. Львів

Калька (наподібка) (фр. calque «копія») або **калькування** — особливий вид запозичення: утворення нового вислову, слова або нового значення слова через буквальний переклад відповідного іншомовного елемента

Використовують у літературі	Пропонуємо
<p>Абрис, у (нім. Abriss — кресленик) – контур предмета, нанесений за допомогою ліній.</p>	<p>Зарис, у (місцевості). ЗАРИС, у, ч. 1. <i>рідко</i>. Те саме, що обрис.</p>
<p>Башма́к, а, ч. Пристрій, що служить опорою чому-небудь.</p>	<p>Підкладень,я. Пристрій, що служить опорою для встановлення нівелірної рейки під час нівелювання. Башмак (под рейку)–підкладень (мірництво)</p>
<p>Ві́ха, и Пряма дерев'яна жердина або легка металева трубка довжиною 1,5-3 м із загостреним кінцем для встромляння в ґрунт.</p>	<p>Тичка, и Пряма дерев'яна жердина або легка металева трубка довжиною 1,5-3 м зі загостреним кінцем, зазвичай розфарбована у два кольори. Жердка, жердина. Ве́ха – тичка (мірництво)</p>
<p>Зйомка (топографічна) <i>2.геод.</i> Визначення відносного положення точок і ліній на місцевості для складання плану, карти. Снімок – снимать – съемка; калька – зйомка.</p>	<p>Знімання (топографічне) Точно відтворюючи, копіюючи, переносити на щось розміри, форму і т. ін. чого-небудь. Дія за значенням <i>знімати</i>. <i>Проводив[Карелін] топографічне знімання, .</i> Съемка – здійсання (мірництво) Знімок – знімати – знімання.</p>

<p>Злітно-посадкова смуга – визначена прямокутна ділянка сухопутного <u>аеродрому</u>, підготовлена для посадки і зльоту <u>повітряних суден</u>.</p> <p>Посáдка¹, и, ж. 1. Дія за знач. садíти 1; садіння, насадження. <i>На ділянці, скопаній ямками, роблять посадку молоденьких яблуньок</i></p>	<p>Злітно-приземлювальна смуга – визначена прямокутна ділянка сухопутного <u>аеродрому</u>, підготовлена для приземлення і злітання <u>повітряних суден</u>.</p> <p>Призёмлення, я, с. Дія за знач. приземліти і приземлітися. <i>Приземлення [гвинтокрила] відбувається настільки плавно, що не відчуваємо моменту, коли колеса торкаються землі</i></p>
<p>Котлован, у Штучне заглиблення в ґрунті для фундаменту будівель, гідротехнічних споруд і т. ін.</p>	<p>Копань, ю Штучне заглиблення в ґрунті для фундаменту будівель, гідротехнічних споруд тощо.</p> <p>Кóпань, і, . 2. Те саме, що котловáн 1. <i>В копані довкола крана юрмився великий натовп</i></p>
<p>Крани підйомні</p>	<p>Крани підймальні піднімáльний, підіймáльний. Признач. для піднімання, переміщення знизу вгору. <i>Гірнична механіка, як наукова дисципліна, охоплює рудникові підймальні, вентиляторні, водовідливні...</i></p>

<p style="text-align: center;">Крутий схил</p> <p>Майже прямовисний; стрімкий; протилежне пологий, положистий.</p>	<p style="text-align: center;">Стрімкий схил (у)</p> <p>Схил характеризують за стрімкістю, висотою перерізу, закладанням горизонталей і за довжиною (геоморфологія).</p>
<p style="text-align: center;">Обробка вимірювань</p> <p>1. Певними діями, операціями надавати чому-небудь потрібного вигляду</p>	<p style="text-align: center;">Опрацювання вимірювань</p> <p>1. Глибоко вивчати що-небудь, докладно ознайомлюватися з чимось.</p>
<p style="text-align: center;">Магнітний</p>	<p style="text-align: center;">Магнетний</p> <p>Магнето, пастух на ім'я Магнес Магнитный – магнётний (мірництво)</p>
<p style="text-align: center;">Навіси-козирки</p> <p>КОЗИРКІ, ів, <i>мн.</i> Легкі виїзні сани.</p>	<p style="text-align: center;">Навіс</p> <p>Дашо́к, <i>шка́, ч.</i> 1. Зменш. до дах, дашки</p>
<p style="text-align: center;">Ресечник, а</p> <p>Робочий, що переносить рейку. <i>У словнику нема.</i></p>	<p style="text-align: center;">Рейкар, я</p> <p>Робітник (працівник), який переносить, тримає рейку. Ресечник – латник (мірництво) Плуг – плугатар, Коса – косар</p>
<p style="text-align: center;">Розбивка</p> <p>Розміряти, розпланувати ділянки землі. Розбива́ти, <i>аю, аеш, недок., розбі́ти</i>, <i>зіб'ю зіб'єш, док., перех.</i> 1. Ударяючи чим-небудь об щось чи упускаючи на землю порушувати його цілісність.</p>	<p style="text-align: center;">Розмічування</p> <p>Ставити мітки, робити позначки, розбиваючи, ділячи поверхню чогось з певною метою. Разбивка (<i>закруглений, кривых, поперечников</i>) – <i>розміча́ння, розмі́чення</i> (мірництво)</p>

Запозичені іншомовні слова які мають національні відповідники з прозорою мотивацією.

<p style="text-align: center;">Аретир, а</p> <p>Аретир бусолі...– пристрій для встановлення і закріплення чутливого елемента приладу у неробочому положенні</p>	<p style="text-align: center;">Гамівник, а</p> <p>Гамувáти, úю, úеш, <i>недок., перех.</i> 1. Не давати виявлятися; стримувати. 2. Те саме, що заспокóювати. Арретир, арретирное устройство <i>(в буссоли)</i> – затримник (мірництво)</p>
<p style="text-align: center;">Бергштрих, а</p> <p>Показчик напрямку схилу на горизонталі</p>	<p style="text-align: center;">Схилштрих, а .</p> <p>Показчик напрямку схилу на горизонталі Бергштрих – спадориска (мірництво)</p>
<p style="text-align: center;">Курвіметр, а</p>	<p style="text-align: center;">Кривомір, а (мірництво)</p>
<p style="text-align: center;">Рекогносцирувальні роботи при закладанні центрів полігонометрії</p>	<p style="text-align: center;">Розвідувальні, оглядові роботи під час закладання центрів полігонометрії Рекогносцировка – óгляд, рóзвіди (мірництво)</p>

Потребують коректування і деякі як власне українські, так і запозичені терміни, або їхня комбінація через порушення точності позначення

<p align="center">Будівлі вогнестійкі</p> <p>Вогнестійкий, <i>а</i>, Який не піддається дії вогню, здатний витримати високу температуру</p>	<p align="center">Будівлі вогнетривкі</p> <p>Вогнетривкий, <i>а, е, техн.</i> Здатний витримати дію високої температури, не загоряючись і не змінюючи своєї форми та стану</p>
<p align="center">Будівлі саманні</p>	<p align="center">Будівлі лампачні (лимпачні)</p>
<p align="center">Будівлі шлакоблочні</p>	<p align="center">Будівлі жужелеблочні</p>
<p align="center">Виїмка землі</p>	<p align="center">Викоп землі</p> <p>Під час планувальних робіт на земній поверхні частину землі викопують і переміщують її на іншу частину, де роблять насип.</p> <p>Выемка (<i>в земле</i>) – <i>випіп(-копа)</i> (мірництво)</p>
<p align="center">Відкріпити закріплювальний гвинт</p> <p>Відокремлювати що-небудь прикріплене.</p>	<p align="center">Попустити закріплювальний гвинт</p> <p>Розпускати, ослаблювати що-небудь міцно зв'язане, стягнуте відпускати, послаблювати.</p> <p>Откреплять(<i>зажимной винт</i>) – <i>попущати, попустити</i> (мірництво)</p>
<p align="center">Відлічувати</p> <p>Результати вимірювань, які виведені на екран, напр. <i>електронний тахеометр, цифровий нівелір</i> тощо.</p>	<p align="center">Зчитувати</p> <p>Результати вимірювань, які виведені на екран, напр. <i>електронний тахеометр, цифровий нівелір</i> тощо.</p>
<p align="center">Видимість, -ості</p> <p>Топографічна видимість. Можливість бачити на далеку відстань.</p>	<p align="center">Видність, - ості</p> <p>Топографічна видність. Видимость (<i>сигнала, показаний</i>) – <i>видність (-ности)</i> (мірництво)</p>

Високотрав'яна рослинність	Високотравна рослинність
<p style="text-align: center;">Відстань</p> <p>до рейки На відста́ні: а) (<i>присл.</i>) здалеку, на певній віддалі, не поряд.</p>	<p style="text-align: center;">Віддаль</p> <p>До рейки На ві́ддалі — у місці, відділеному певним простором від кого-, чого-небудь. <i>Дівчина стояла на віддалі двох кроків від коменданта (мірництво)</i></p>
<p style="text-align: center;">Візьміть відлік</p>	<p style="text-align: center;">Відлічіть</p>
<p style="text-align: center;">Гвинт підйомний</p>	<p style="text-align: center;">Гвинт підймальний Винт подъемный – г. підймний; Винт зажимательный – г. затискний <i>(мірництво)</i></p>
<p style="text-align: center;">Далекомір</p>	<p style="text-align: center;">Віддалемір</p>
<p style="text-align: center;">Замкнений полігон</p> <p>Охоплювати когось, щось, з'єднуючись кінцями.</p>	<p style="text-align: center;">Зімкнений полігон</p> <p>Який зімкнувся, з'єднався (напр. краями, кінцями).</p>
<p style="text-align: center;">Зв'язкова точка</p> <p>у нівелюванні.</p>	<p style="text-align: center;">Зв'язувальна точка</p> <p>У нівелюванні: точка, за допомогою якої передають висоту. Точка связующая – , <i>т. злучна́ (мірництво)</i></p>

Напівгоризонталь, і Допоміжна горизонталь, проведена на половині висоти основного перерізу.	Півгоризонталь, і Допоміжна горизонталь, проведена на половині висоти основного перерізу.
Напрямок, мку Метод вимірювання окремого кута використовують тоді, коли є дванапрямки.	Напря́м, у Метод вимірювання окремого кута використовують тоді, коли є два напря́ми . Направление – на́пря́м(-му) (мірництво)
Пересічений рельєф	Розчленований рельєф
Подовжувати	Довшати (здовжувати) Удлинять, – здóвжувати, здóвжити (мірництво)
Рейки складні Рейки, що можуть складуватися.	Рейки складувані Рейки, що можуть складуватися.
Рівень круглий	Рівень сферичний
Рівень циліндричний	Рівень бочковий
Селище міського типу (містечко), яке за функціональним призначенням у загальній системі адміністративно-територіального устрою України посідає проміжне місце між сільським населеним пунктом і містом .	Містечко, а Селище міського типу переважно в Україні та в Білорусі
Селитебний	Селитьбенный – осадний (мірництво)
Сервітут	Сервитут пастбищный – право на випас (мірництво)

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!